

Nepřiměřená výše smluvní pokuty

Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty je třeba přihlídnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval.

Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty je třeba přihlídnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši úroků z prodlení, které též představují sankci za porušení povinnosti, i výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 313/2002, ze dne 19.6.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. B., zastoupeného, advokátem, proti žalované ČSNS, zastoupené, advokátem, o vydání sbírky obrazů, o 100 000 Kč a o 5 000 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 13 C 187/98, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. října 2001 č. j. 13 Co 199/2001 - 73, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 12. října 2000 č. j. 13 C 187/98 - 45 uložil žalované zaplatit žalobci částku 5 000 000 Kč s 26 % úrokem z prodlení od 14. 8. 1998 do zaplacení /výrok I./, dále částku 100 000 Kč /výrok II./ a uložil žalované vydat žalobci obrazy specifikované pod č. 1) až 44) ve výroku III. rozsudku; zároveň rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že mezi žalobcem a žalovanou (jejím oprávněným zástupcem) byla uzavřena dne 5. 5. 1998 smlouva o půjčce ve smyslu § 657 a § 658 obč. zák., podle níž žalobce půjčil žalované 5 000 000 Kč do 30. 6. 1998. Zároveň se dohodli na úroku ve výši 1% z půjčené částky za každý i jen započatý kalendářní měsíc se splatností do 30. 6. 1998. K zajištění pohledávky - vrácení půjčených peněz - uzavřeli 5. 5. 1998 smlouvu o zřízení zástavního práva, jejímž předmětem bylo zastavení sbírky 44 obrazů žalované. Týž den sjednali kupní smlouvu podle § 588 a násl. obč. zák. tak, že tato smlouva o prodeji sbírky 44 obrazů za sjednanou cenu 5 000 000 Kč nabude účinnosti nezaplacením dlužné částky do dne splatnosti - 30. 6. 1998 (§ 36 obč. zák. - odkládací podmínka). Ve smlouvě o půjčce a o zřízení zástavního práva se strany pro případ porušení smlouvy dohodly na smluvní pokutě (§ 544 obč. zák.) ve výši 5 000 000 Kč za každý jednotlivý případ porušení. Žalovaná půjčku ve sjednané době nesplatila a žalobce se tedy marným uplynutím dne splatnosti půjčky stal vlastníkem sbírky obrazů. Protože žalovaná odmítla ve smlouvě dohodnuté lhůtě vydat obrazy žalobci, učinil soud závěr, že žalobci vznikl nárok na zaplacení smluvní pokuty ve sjednané výši 5 000 000 Kč. Smluvní pokutu považoval soud za přiměřenou k míře obchodního rizika žalobce s ohledem na smluvní spolehlivost partnera. Soud odmítl námitku, že smlouva byla uzavřena ve smyslu § 49 obč. zák. v tísní za nápadně nevýhodných podmínek a příčí se ve smyslu § 39 obč. zák. dobrým mravům. Protože žalovaná je v

prodlení se zaplacením smluvní pokuty od 14. 8. 1998, když její splatnost nastala 13. 8. 1998 (při předpokladu doručení dopisu ze dne 7. 8. 1998, obsahujícího výzvu k zaplacení smluvní pokuty, dobu 3 pracovních dnů, tj. doručení do 12. 8. 1998), přiznal soud žalobci i úroky z prodlení ve výši platné k tomuto dni, tj. 26 %.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 10. října 2001 č. j. 13 Co 199/2001 - 73 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o povinnosti žalované zaplatit žalobci 5 000 000 Kč s 26 % úrokem z prodlení od 14. 8. 1998 do zaplacení změnil tak, že žalobu zamítl, ve výrocih pod II. a III. rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně v tom, že smlouvu za žalovanou stranu uzavřel její oprávněný zástupce. Odmítl jako právně irelevantní námitku žalované, že smlouvu uzavřela v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Dovodil, že podle § 49 obč. zák. může účastník, který uzavřel smlouvu v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, od smlouvy odstoupit, přičemž žalovaná netvrdila, a ani nebylo prokázáno, že by od smlouvy odstoupila. Podle odvolacího soudu uzavírali účastníci smlouvu jako strany v rovném postavení, šlo o shodu projevu vůle obou, a jestliže zvolili zajištění závazku tak, že nesplacením půjčky nabývá účinnosti kupní smlouva o prodeji sbírky obrazů, nelze takové ujednání považovat za neplatné pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu § 39 obč. zák.

Oproti soudu prvního stupně posoudil odvolací soud smluvní pokutu ve výši 5 000 000 Kč za situace, kdy smluvní pokuta byla dohodnuta ve výši kupní ceny při nedodržení závazku vydat sbírku obrazů do 7 dnů od doručení výzvy k předání, jako ujednání ve zjevném rozporu s dobrými mravy, neboť žalobci by se dostalo plnění ve výši dvojnásobku plnění ze smlouvy. Proto učinil závěr, že dohoda účastníků o smluvní pokutě je pro rozpor s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.) neplatná ve smyslu § 39 obč. zák.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, a to ve výroku o povinnosti žalované zaplatit žalobci částku 5 000 000 Kč s 26 % úrokem z prodlení od 14. 8. 1998 do zaplacení, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žaloba v této části o zaplacení částky 5 000 000 Kč byla zamítnuta. V rámci dovolání napadl i výrok o nákladech řízení. Domnívá se, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Závěr odvolacího soudu, že dohoda o smluvní pokutě je podle § 39 obč. zák. neplatná pro rozpor s dobrými mravy, nepovažuje za správný. Podle dovolatele výše dohodnuté smluvní pokuty zcela jednoznačně odpovídá hodnotě a významu povinnosti zajištěné smluvní pokutou a vychází z míry smluvní spolehlivosti žalované. Podotýká, že uzavírá-li věřitel závazkovou smlouvu s dlužníkem, u něhož nelze odhadnout míru smluvní spolehlivosti, jde z ekonomického hlediska o větší obchodní riziko a nelze považovat za rozpor s dobrými mravy, když závazek je zajištěn důraznějšími sankcemi pro případ nesplnění. Žalobce poukazuje na smluvní volnost stran při sepisu smlouvy s tím, že obě strany si byly vědomy k čemu se zavazují a jaká práva a povinnosti na sebe podpisem smlouvy přebírají. Připomíná, že nesprávný právní názor se pak promítl i do výroku o nákladech řízení. Z tohoto důvodu dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání navrhla jeho zamítnutí, neboť rozhodnutí odvolacího soudu považuje za věcně správné. Poukazuje, že rozsah, v němž dovolatel napadá rozhodnutí, proti němuž dovolání směřuje, není jednoznačný a určitý. Pokud jde o věc samou, nesouhlasí žalovaná s tvrzením dovolatele o její nízké smluvní spolehlivosti, čímž žalobce vysvětluje, proč trval vedle převodu

vlastnictví k mimořádně cenné sbírce obrazů na základě kupní smlouvy i na smluvní pokutě ve výši 5 000 000 Kč. Uzavření předmětné smlouvy nepředcházely právní vztahy mezi dnešními účastníky, v době uzavírání smlouvy neexistovala žádná povinnost, kterou by žalovaná vůči žalobci nesplnila a tvrzení, že na žalovanou nelze pohlížet jako na „spolehlivou smluvní stranu“ podpírá dovolatel jen tím, co v době uzavření smlouvy nemohlo existovat a tím, k čemu mohlo dojít až dodatečně, po uzavření smlouvy. Není možno proto přisvědčit tvrzení žalobce o nízké smluvní spolehlivosti žalované. Dále žalovaná poukazuje, že zmínka žalobce o „obchodním riziku“ je zcela nepřiléhavá, neboť v daném právním vztahu nevystupovaly smluvní strany jako podnikatelé, nejednalo se o obchodní závazkový vztah. K odkazu žalobce na smluvní volnost v občanskoprávních vztazích žalovaná poukazuje na judikaturu o omezení smluvní volnosti, jež má i v daném případě své meze. Zdůrazňuje, že postulát respektování dobrých mravů, na který se v této věci odvolává, by měl být uplatněn právě tam, kde při uzavírání smlouvy jeden ze subjektů, v důsledku své menší zkušenosti, nižší smluvní rutiny, či určité nižší míry volní zdatnosti nakonec sám projeví vůli takového obsahu, že jeho práva v právním vztahu, vzniklém z právního úkonu, zdaleka nejsou ekvivalentem jeho povinností. Odkazuje přitom na rovnost postavení subjektů (§ 2 odst. 2 obč. zák.), jež podle žalované zůstala nenaplněným postulátem. Žalovaná se dovolává korektivu „dobré mravy“ a navrhuje, aby dovolací soud s přihlédnutím k němu rozhodl, neboť se domnívá, že právě takto je přiměřené postupovat při střetu smluvní volnosti s institutem „dobrých mravů“.

Podle ustanovení části dvanácté hlavy I bodu 17 zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tedy podle občanského soudního řádu ve znění platném do 31. 12. 2000 - dále jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), je přípustné podle § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a opírá se o způsobilý dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. (nesprávné právní posouzení věci), rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumal podle § 242 o. s. ř. a neshledal dovolání důvodným.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá nebo právní normu určil sice správně, ale nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Z obsahu dovolání vyplývá, že předmětem dovolacího přezkumu je otázka posouzení, zda ujednání o smluvní pokutě není pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu § 39 obč. zák. neplatné.

Podle § 39 obč. zák. je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičií dobrým mravům. Výkon práv vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být mj. v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Sjednání smluvní pokuty a její výše je zásadně věcí vzájemné dohody stran. Neznamená to však, že by v každém jednotlivém případě mohla být pokuta sjednána v neomezené výši. Zákon výslovně

neupravuje omezení sjednání smluvní pokuty, proto je nutné toto omezení zkoumat při posuzování souladu ujednání o smluvní pokutě s dobrými mravy ve smyslu § 39 obč. zák.

Právní úkon se přičítá dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (funkce preventivní, uhrazovací a sankční). V souvislosti s výší smluvní pokuty je třeba, aby pokuta zahrnovala všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat, musí mít dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou výši. Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty je třeba přihlídnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši úroků z prodlení, které též představují sankci za porušení povinnosti, i výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.

V posuzovaném případě si účastníci v čl. IX. smlouvy o půjčce a o zřízení zástavního práva dohodli podle § 544 a násl. obč. zák. smluvní pokutu ve výši 5 000 000 Kč za každý jednotlivý případ porušení.

Lze souhlasit s názorem odvolacího soudu, že v tomto konkrétním případě se dohoda účastníků o výši smluvní pokuty přičítá dobrým mravům ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. Sjednaná výše smluvní pokuty je nepřiměřená s ohledem na význam a hodnotu zajišťovaných povinností. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty bylo přihlídnuto k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. S ohledem na výše uvedené funkce smluvní pokuty je třeba dojít k závěru, že půjčku zajišťoval žalobce kupní smlouvou, jejímž účelem byl převod vlastnického práva ke sbírce 44 obrazů na žalobce, splacení půjčky bylo tedy zajištěno; za půjčení částky 5 000 000 Kč byl dohodnut 1% úrok z půjčené částky za každý započatý kalendářní měsíc; a nebylo ani zjištěno, že nezaplacením 5 000 000 Kč mohla vzniknout žalobci škoda dosahující výše 5 000 000 Kč. Jestliže tedy při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční), pak v daném případě nebylo možno dojít k jinému závěru, než že smluvní pokuta byla sjednána neplatně. Proto dovolací soud shodně s názorem odvolacího soudu dospěl k závěru, že v tomto konkrétním případě ujednání účastníků o smluvní pokutě se přičítá dobrým mravům (§ 3 odst. 1 obč. zák.), a je tedy ve smyslu § 39 obč. zák. neplatné. Rozhodnutí odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správné.

Protože nebylo zjištěno a ani dovolatelem tvrzeno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postížen vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř., a uplatněný dovolací důvod nebyl naplněn, Nejvyšší soud České republiky, aniž nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.), dovolání žalobce podle §

243b odst. 1 o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)